

Lietas izskatīšanā piemērojamās tiesību normas (intertemporālā piemērojamība)

Virsraksts: Par piemērojamām tiesību normām lietā par administratīvā akta ar ilgstošu iedarbību atcelšanu; PMLP lēmums par nepilsoņa statusa atņemšanu kā administratīvais akts ar ilgstošu iedarbību

Tēzes: Ja tiesību normas procesa laikā ir mainījušās, administratīvajā procesā ir pieļaujams, ka tiesa piemēro jaunāko tiesību normu. Tas tiek pamatots ar procesa ekonomiju un tiesību aizsardzības efektivitātes nodrošināšanu. Minēto noteikumu piemēro tajos gadījumos, kad pārsūdzētajam administratīvajam aktam ir ilgstoša iedarbība, proti, tas pieteikuma izskatīšanas brīdī vēl ir spēkā.

Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldes lēmums par nepilsoņa statusa atņemšanu atzīstams par administratīvo aktu ar ilgstošu iedarbību. Līdz ar to, vērtējot šāda lēmuma tiesiskumu, kā arī pirmās instances un apelācijas instances tiesas nolēmuma tiesiskumu, tiesai jāņem vērā lietas izskatīšanas brīdī spēkā esošās tiesību normas.

Tādējādi, ja pārsūdzētais lēmums pamatots ar tiesību normu, kas lietas izskatīšanas brīdī tiesā ar Satversmes tiesas spriedumu ir atzīta par Satversmei neatbilstošu un spēkā neesošu, attiecīgais lēmums atzīstams par prettiesisku.

**Latvijas Republikas Augstākās tiesas
Senāta Administratīvo lietu departamenta
2006.gada 7. februāra
SPRIEDUMS
Lietā Nr. SKA – 39**

Rīgā 2006. gada 7. februārī Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departaments šādā sastāvā: tiesas sēdes priekšsēdētāja senatore I. Skultāne senatore V. Krūmiņa senatore G. Višņakova piedaloties pieteicēja V.N. pārstāvei zvērinātai advokātei Jeļenai Sīpolai un atbildētājas Latvijas valsts pusē pieaicinātās iestādes Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldes pārstāvim Mārcim Kolbergam, atklātā tiesas sēdē izskatīja lietu, kas ierosināta pēc V.N. pieteikuma par Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldes 2003. gada 14. augusta lēmuma Nr. 109 atcelšanu un ziņu atjaunošanu par viņu Iedzīvotāju reģistrā, sakarā ar Pilsonības

un migrācijas lietu pārvaldes kasācijas sūdzību par Administratīvās apgabaltiesas 2005. gada 15. augusta spriedumu.

Aprakstošā daļa

[1] Pilsonības un migrācijas lietu pārvalde (turpmāk - Pārvalde) ar 2003. gada 14. augusta lēmumu Nr. 109 V.N. atņēma nepilsoņa statusu. Pārvalde lēmumā norādīja, ka no Krievijas Federācijas Volgogradas pilsētas administrācijas saņemtie dokumenti liecina, ka V.N. Amerikas Savienoto Valstu palīdzības ietvaros ir saņēmis dzīvokli Volgogradā, ciematā Kapustnajas balka 4 dz(..). Līdz ar to nav apstiprinājies, ka V.N. nav saņēmis Amerikas Savienoto Valstu materiālo palīdzību vai ir atteicies no tās. Lēmums pamatots ar likuma "Par to bijušās PSRS pilsoņu statusu, kuriem nav Latvijas vai citas valsts pilsonības" 1. panta trešās daļas 4. punktu un 7. panta pirmās daļas 2. punktu (turpmāk - Nepilsoņu likums).

[2] Par Pārvaldes 2003. gada 14. augusta lēmuma Nr. 109 atcelšanu un ziņu atjaunošanu par viņu Iedzīvotāju reģistrā pieteicējs iesniedza pieteikumu Rīgas pilsētas Centra rajona tiesā. Pieteicējs norādījis, ka Latvijā viņam ir vienīgā dzīvesvieta, viņš nav nevienas citas valsts pilsonis un nav saņēmis Amerikas Savienoto Valstu atlīdzību par izceļošanu no Latvijas - dzīvokli Volgogradā, ciematā Kapustnaja balka 4 dz(..), kā to apgalvo Pārvalde. 2003. gadā Pārvaldes darbinieki veikuši pārbaudi, kurā konstatējuši, ka pieteicēja ģimene iekļauta Amerikas Savienoto Valstu materiālās palīdzības programmā un saņēmusi dzīvokli Krievijā. Pieteicējs Pārvaldē iesniedza dokumentus, kas apliecina, ka pieteicējs nevar būt palīdzības saņēmējs, jo atteicies no palīdzības par labu savai meitai, kas no Latvijas izceļojusi kopā ar savu vīru - Krievijas militārpersonu. Meita konkrēto dzīvokli nesaņēma citu iemeslu dēļ, kas saistīti ar viņas dienestu. Pieteicējam paredzēto dzīvokli Volgogradā saņēmusi daudz bērnu ģimene. Pieteikums Amerikas Savienoto Valstu palīdzības programmai iesniegts 1994. gadā, bet 1995. gadā mirusi pieteicēja sieva, līdz ar ko pieteicējs no dzīvokļa atteicies. Tagad pieteicējam ir cita ģimene, sieva ir Latvijas pilsoņe, kas no valsts izbraukt nevēlas. Pārvaldes amatpersonu rīcību pieteicējs pārsūdzēja Pārvaldes priekšniekam, bet, nesaņēmis pozitīvu atbildi, pārsūdzēja arī iekšlietu ministram. 1992. gada 1. jūlijā pieteicējs bija pastāvīgi pierakstīts Latvijā; līdz sūdzības iesniegšanas dienai pieteicējs nav un nekad nav bijis nevienas citas valsts pilsonis; nav skaidrs, kurp pieteicēju vēlas izsūtīt Pārvalde, jo no Krievijas saņemtas izziņas, ka pieteicējs nav Krievijas pilsonis, viņam Krievijā nav dzīvesvietas un īpašuma, nav saņēmis pārceļšanās piekrišanu.

[3] Rīgas pilsētas Centra rajona tiesa 2004. gada 7. oktobrī nosprieda atcelt Pārvaldes 2003. gada 14. augusta lēmumu Nr. 109, kā arī izbeigt tiesvedību daļā par ziņu atjaunošanu Iedzīvotāju reģistrā un tiesvedības izdevumu piedziņu.

[4] Izskatījusi lietu sakarā ar Pārvaldes apelācijas sūdzību, Administratīvā apgabaltiesa ar 2005. gada 15. augusta spriedumu pieteicēja pieteikumu apmierināja daļēji un atcēla Pārvaldes 2003. gada 14. augusta lēmumu Nr. 109. Pieteikuma daļā, ar kuru izbeigta tiesvedība par ziņu atjaunošanu Iedzīvotāju reģistrā, ir stājies spēkā pirmās instances tiesas spriedums, tā kā apelācijas sūdzība nav iesniegta. Spriedums pamatots ar tālāk minētajiem argumentiem.

[4.1] Lietā nav strīda par to, ka pieteicējs pieteicās Amerikas Savienoto Valstu palīdzības programmā, dzīvokļa saņemšanai Krievijas Federācijā un šīs programmas ietvaros viņam dzīvoklis piešķirts.

[4.2] No Nepilsoņu likuma 1. panta trešās daļas 4. punkta un 7. panta pirmās daļas 2. punkta izriet, ka tad, ja pieteicējs ir saņēmis materiālo palīdzību Amerikas Savienoto Valstu Starptautiskās aģentūras programmas ietvaros, viņam nav tiesību uz Latvijas nepilsoņa statusu.

[4.3] Tā kā Nepilsoņu likuma normu interpretācija balstāma uz likuma jēgu un mērķi - noregulēt statusu tām personām, kas pastāvīgi dzīvoja Latvijā pēc Padomju Sociālistisko Republiku Savienības sabrukuma un nevēlējās vai nevarēja iegūt nevienas citas valsts pilsonību - , tad par galveno kritēriju ir uzskatāms nevis formālais apstāklis, ka personai bija piešķirta materiālā palīdzība un personai bija iespēja saņemt materiālo palīdzību, bet gan apstāklis, ka persona vēlējās materiālo palīdzību saņemt un ka persona reāli saņēma atlīdzību (kompensāciju), kas bija vērsta uz to, lai konkrētā persona atstātu Latvijas Republikas teritoriju.

[4.4] Atbilstoši Bezvalstnieku likuma 2. panta otrajai daļai un, ņemot vērā, ka pieteicējs pastāvīgi dzīvo Latvijas Republikā un saskaņā ar likumu "Par Krievijas Federācijas pilsonību" nav Krievijas pilsonis, gadījumā, ja pieteicējam tiek atņemts Latvijas nepilsoņa statuss, viņš kļūtu par bezvalstnieku. Līdz ar to nepilsoņa statusa atņemšana ir būtisks personas tiesību ierobežojums un tas jāpamato tikai uz pilnībā noskaidrotiem faktiem un nepilsoņa statusa atņemšanai nedrīkst būt formāls iemesls.

[4.5] Volgogradas administrācijas 2002. gada 9. oktobra vēstule Nr. 583 apstiprina faktu, ka pieteicējam bija piešķirts dzīvoklis Amerikas Savienoto Valstu Starptautiskās aģentūras programmas ietvaros un ka dzīvokļa noformēšanu īpašumā veica Amerikas Savienoto Valstu Starptautiskās attīstības aģentūras finansētais uzņēmējs AOOT "Konsorcijs Universalstroj". Šo faktu apstiprina Volgogradas Kirova rajona unitārā

municipālā uzņēmuma Tehniskās inventarizācijas biroja 2002. gada 8. oktobra izziņa Nr. 1291, ka dzīvoklis Volgogradā, ciematā Kapustnaja balka Nr. 4 dz. (.), reģistrēts uz pieteicēja vārda un reģistrācijas apliecība izdota, pamatojoties uz Volgogradas pilsētas Kirova rajona administrācijas 1996. gada 5. marta lēmumu Nr. 161-p un 1996. gada 1. aprīļa lēmumu Nr. 795. Par nepamatotu atzīstams arguments, ka apstāklim, ka dzīvokli īpašumā uz pieteicēja vārda reģistrēja Amerikas Savienoto Valstu Starptautiskās attīstības aģentūras finansētais uzņēmējs AOOT "Konsorciūm Universalstroj", nevis pats pieteicējs, nav būtiskas nozīmes, jo pieteicējs brīvprātīgi piekrita iesaistīties šajā programmā, kas ietver sevī arī tās nosacījumu akceptēšanu. Minētais pierāda, ka dzīvokļa noformēšana īpašumā notika automātiski, atbilstoši Amerikas Savienoto Valstu un Krievijas panāktajai vienošanās un ka pieteicējam personīgi nebija iespējas novērst dzīvokļa noformēšanu viņa īpašumā, izņemot atteikšanās iesniegšanu organizācijā, kas nodrošināja dzīvokļu piešķiršanu, ko pieteicējs arī izdarīja.

[4.6] Izvērtējot Volgogradas pilsētas Kirova rajona Iekšlietu daļas 2003. gada 2. jūlija izziņu Nr. 18-4, Krievijas vēstniecības Konsulārās nodaļas 1997. gada jūlija izziņu Nr. 1169, Krievijas vēstniecības Konsulārās nodaļas 2003. gada 31. jūlija izziņu, Volgogradas administrācijas Celtniecības un dzīvokļu politikas komitejas 2003. gada 21. augusta izziņu Nr. 501, Abt Associates programmas 1997. gada 1. oktobra izziņu, secināms, ka pieteicējam piešķirtā dzīvokļa noformēšanu īpašumā veica trešā persona - AOOT "Konsorciūm Universalstroj" - un ka īpašuma noformēšana tika veikta, pamatojoties uz tiem dokumentiem, kuri bija Volgogradas pilsētas Kirova rajona administrācijas rīcībā - 1996. gada 5. marta lēmumu Nr. 161-p un 1996. gada 1. aprīļa lēmumu Nr. 795. Tomēr lietā ir dokumentāri pierādījumi, ka pieteicējs no piešķirtā dzīvokļa atteicās. To apliecina Krievijas vēstniecības Konsulārās nodaļas 1997. gada jūlija izziņa Nr. 1169 un Abt Associates programmas 1997. gada 1. oktobra izziņa. Līdz ar to ir noraidāms atbildētājas apelācijas sūdzībā norādītais arguments, ka pieteicējs ir atteicies tikai no konkrētā dzīvokļa. Apstākli, ka pieteicējs nav saņēmis īpašumā dzīvokli, netieši pierāda Krievijas vēstniecības Konsulārās nodaļas 2003. gada 31. jūlija izziņa, Volgogradas pilsētas Kirova rajona Iekšlietu daļas 2003. gada 2. jūlija izziņa Nr. 18-4 un Volgogradas administrācijas Celtniecības un dzīvokļu politikas komitejas 2003. gada 21. augusta izziņa Nr. 501.

[4.7] Visa informācija, ko pieteicējs un Pārvalde saņēma no Krievijas vēstniecības un Krievijas iestādēm pēc Pārvaldes 2003. gada 14. augusta lēmuma Nr. 109 pieņemšanas, apliecina, ka Volgogradas apgabalā nav pieteicējam piederoša īpašuma. Tā kā valsts reģistrā nav iekļauts pieteicēja darījums ar trešo personu par konkrētā dzīvokļa

atsavināšanu, ir pamats uzskatīt, ka pieteicējs dzīvokli nav pārdevis laikā no 2003. gada marta līdz jūlijam vai augustam un ka Krievija laikā pēc Pārvaldes 2003. gada 14. augusta lēmuma Nr. 109 pieņemšanas ir rūpīgāk pārbaudījusi sniedzamo informāciju un konstatējusi, ka pieteicējs reāli dzīvokli Volgogradā, ciematā Kapustnaja balka nav saņēmis.

[5] Par minēto spriedumu Pārvalde iesniegusi kasācijas sūdzību, lūdzot spriedumu atcelt un lietu nodot jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesai. Kasācijas sūdzība pamatota ar tālāk minētajiem argumentiem.

[5.1] Tiesa sašaurināti tulkojusi Nepilsoņu likuma 1. panta trešās daļas 4. punktu. Ar dzīvokļa saņemšanu nav jāsaprot tā reāla saņemšana, bet gan īpašuma tiesību reģistrācija īpašuma tiesību reģistrā (zemesgrāmatā), kas tika veikta jau 1996. gada 1. aprīlī. Nekustamo īpašumu nav nepieciešams nodot tieši tā īpašniekam.

[5.2] Tiesa pārkāpusi Administratīvā procesa likuma 103. panta otro un trešo daļu, jo nav izvērtējusi visus lietas materiālus, saskaņā ar kuriem dzīvoklis, kurš pieteicējam piešķirts 1993. gadā, no kura viņš atteicies, nav tas pats dzīvoklis, kurš pieteicējam piešķirts Amerikas Savienoto Valstu palīdzības programmas ietvaros, jo tas tika piešķirts gadu vēlāk. Tāpat kļūdaini tiesa atzinusi, ka programmas ietvaros pieteicējam tika piedāvāta vienreizēja palīdzība.

[5.3] Tiesa kļūdaini interpretējusi Nepilsoņu likuma 1. panta pirmo daļu, atzīstot, ka, zaudējot nepilsoņa statusu, persona kļūst par bezvalstnieku. Šāds secinājums nav tiesisks, jo atbilstoši starptautisko tiesību normām un Satversmes tiesas atzinumam nepilsonis tāpat kā bezvalstnieks nav nevienas valsts pilsonis. Nepilsoņa statusa piešķiršana jebkurai personai pie apstākļa, ka viņai ir garantētas citas valsts pilsonība, ir atzīstams par personas tiesību uz pilsonību pārkāpšanu. Ievērojot minēto, tiesas spriedums nav tiesisks un pamatots un tādēļ ir atceļams.

[6] Tiesas sēdē Pārvalde kasācijas sūdzību uzturēja un paskaidroja, ka pārsūdzētais lēmums tā pieņemšanas laikā bija tiesisks, bet tagad pārsūdzētais lēmums ir atcelts, pamatojoties uz Satversmes tiesas spriedumu. Pieteicēja pārstāve kasācijas sūdzību neatzina.

Motīvu daļa

[7] Atbilstoši Administratīvā procesa likuma 347. panta pirmajai daļai tiesa, izskatot lietu kasācijas kārtībā, pārbauda lietā esošā sprieduma tiesiskumu pārsūdzētajā daļā attiecībā uz administratīvā procesa dalībnieku, kas spriedumu pārsūdzējis, un argumentus, kuri minēti kasācijas sūdzībā. Turklāt no minētā likuma 325. panta izriet,

ka kasācijas instances tiesas kompetencē ir izvērtēt, vai apelācijas instances tiesa, izskatot lietu, nav pārkāpusi savas kompetences robežas, kā arī vai tā nav pārkāpusi materiālo vai procesuālo tiesību normas. Kasācijas instances tiesas kompetencē nav lietas faktisko apstākļu noskaidrošana un pierādījumu novērtēšana.

[8] Lēmums par nepilsoņa statusa atņemšanu ir administratīvs akts ar ilgstošu iedarbību. To līdzīgā lietā arī iepriekš atzinis Administratīvo lietu departaments (sk. 2005. gada 16. septembra spriedumu lietā Nr. SKA-183). Tādēļ tā tiesiskums un arī apelācijas instances tiesas sprieduma tiesiskums pārbaudāms pēc attiecīgajā lietas izskatīšanas brīdī spēkā esošajām tiesību normām. Administratīvo lietu departamentam konkrētajā gadījumā ir jāņem vērā tās tiesību normas, kas ir spēkā šā sprieduma taisīšanas dienā.

[9] Nepilsoņu likuma 7. panta pirmās daļas 2. punkts pārsūdzētā lēmuma pieņemšanas brīdī noteica, ka personai atņem nepilsoņa statusu, ja tā pieder pie kādas no šā likuma 1. panta trešajā daļā minētajām personu kategorijām. Ar šo tiesību normu Pārvalde pamatojusi pārsūdzēto lēmumu. Savukārt šā likuma 1. panta trešās daļas 4. punkts noteic, ka šis likums neattiecas uz personām, kuras saņēmušas atlīdzību (kompensāciju) par izbraukšanu uz pastāvīgu dzīvi ārvalstīs, neatkarīgi no tā, vai šo atlīdzību (kompensāciju) ir izmaksājušas Latvijas Republikas valsts vai pašvaldību iestādes vai starptautiskie (ārvalstu) fondi vai iestādes. Satversmes tiesa ar 2005. gada 7. marta spriedumu lietā Nr. 2004-15-0106 Nepilsoņu likuma 7. panta pirmās daļas 2. punktu atzina par neatbilstošu Satversmes 98. pantam un spēkā neesošu no 2005. gada 1. septembra. Satversmes tiesa atzina, ka Nepilsoņu likuma 7. panta pirmās daļas 2. punkts paredz iespēju atņemt nepilsoņa statusu un līdz ar to arī īpašo valsts aizsardzību personām, kurām ir izveidojusies ilgstoša un noturīga saikne ar Latviju. Tādējādi var tikt ierobežotas Satversmes 98. pantā noteiktās tiesības. Tāpat Satversmes tiesa atzina, ka Nepilsoņu likuma 7. panta pirmās daļas 2. punkts potenciāli pieļauj bezvalstnieku skaita palielināšanos. Līdz ar to šī norma uzskatāma par neatbilstošu bezvalstnieku skaita palielināšanas aizlieguma principam.

[10] Satversmes tiesas likuma 32. panta otrā daļa noteic, ka Satversmes tiesas spriedums ir obligāts visām valsts un pašvaldību institūcijām, iestādēm un amatpersonām, ieskaitot tiesas. Administratīvā procesa likuma 17. panta piektā daļa noteic, ka tad, ja Satversmes tiesa attiecīgo tiesību normu ir interpretējusi spriedumā, iestāde un tiesa piemēro šo interpretāciju. Tā kā Pārvalde pārsūdzēto lēmumu pamatojusi ar Nepilsoņu likuma 7. panta pirmās daļas 2. punktu, kuru Satversmes tiesa ir atzinusi par neatbilstošu Satversmes 98. pantam, Administratīvā apgabaltiesa pamatoti Pārvaldes lēmumu atzinusi par prettiesisku. Ņemot to vērā, Administratīvo lietu departaments nevērtē

Pārvaldes kasācijas sūdzības argumentus, jo tie saistīti ar spēkā neesošas tiesību normas interpretāciju.

[11] Ņemot vērā iepriekšminētos apsvērumus, Administratīvo lietu departamenta ieskatā Administratīvās apgabaltiesas spriedums atzīstams par tiesisku un pamatotu, bet Pārvaldes kasācijas sūdzība noraidāma.

Rezolutīvā daļa

Pamatojoties uz Administratīvā procesa likuma 348. panta 1. punktu un 346. pantu, Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departaments nosprieda Administratīvās apgabaltiesas 2005. gada 15. augusta spriedumu atstāt negrozītu, bet Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldes kasācijas sūdzību noraidīt. Spriedums nav pārsūdzams.

Tiesas sēdes priekšsēdētāja senatore I. Skultāne senatore V. Krūmiņa senatore G. Višņakova